

שיעור 11: כלכלה ופוליטיקה

ברוכים הבאים לשיעור עברית

כלכלה ופוליטיקה: מה המדינה יכולה לעשות בשבילך ומה אתה יכול לעשות בשביל המדינה.

שיעור מספר 11

המילון שלנו

מילים חדשות שצריך לדעת לפני ששומעים את הטקסט. שימו לב, המילים באות כמו בטקסט.

כלכלה

экономика ,economy

אדם שעובד בכלכלה הוא כלכלן – אקונומיסט.

כלכלה, כלכלה, כלכלה

מפורסם

ידוע, כולם מכירים אותו. צ'רלי צ'פלין היה שחקן קולנוע מפורסם מאוד.

מפורסם, מפורסם, מפורסם

נשיא

президент ,president

ג'ון קנדי היה נשיא ארה"ב משנת 1961 ועד סוף 1963.

נשיא, נשיא, נשיא

בחרו, בחר, לבחור

במדינה דמוקרטית אנשים בוחרים ראש ממשלה ונשיא. בישראל יש בחירות לכנסת כל ארבע שנים ובוחרים נשיא כל שבע שנים.

בחרו, בחר, לבחור

משפיעים, להשפיע על

הפרסומות בטלוויזיה משפיעה על האנשים לקנות. המצב הכלכלי משפיע על החיים של האנשים במדינה.

משפיעים, להשפיע על, משפיעים

אדון

господин , mister

- שלום אדון כהן, מה שלומך?

שאלתי מישהו ברחוב: "סליחה אדוני, אתה יכול להגיד לי מה השעה?"

אדון, אדון, אדון

משרת

מי שעושה עבודת שירות, service, בשביל מישהו אחר. לדוגמה, במאה ה-18 ובמאה ה-19 היו למלך או לאדם עשיר הרבה משרתים. הם עשו עבודות שירות בבית.

משרת, משרת, משרת

טבעי

natural, נטורלי, מהמילה טבע

טבעי, טבעי, טבעי

גרוע

רע מאוד, המצב הכלכלי של הבנק גרוע מאוד ולכן הביאו מנהל חדש.

גרוע, גרוע, גרוע

חוק, חוקים

נורמה משפטית. בכל מדינה יש חוקים כדי לשמור על הסדר. אנשים חייבים לקיים את החוקים האלה. למשל, יש חוק בישראל שאסור לעשן במקום ציבורי, כמו בתיאטרון או במסעדה.

חוק, חוקים, חוק

חופש דיבור

החופש לבטא, להגיד דעות ומחשבות בחברה. במדינה חופשית כל אחד יכול לומר את הדעות שלו.

חופש דיבור, חופש דיבור, חופש דיבור

להתערב, להתערב ב...

להיכנס לדברים, לנושאים לא שלנו, ילד בן 16 אומר להורים שלו: "אל תתערבו בעניינים שלי".

להתערב, להתערב ב..., להתערב

לשלוט, לשלוט על, לשלוט ב...

מדינה טוטאליטרית שולטת על כל דבר במדינה, על כל מצב והיא רוצה גם לשלוט על המחשבות של האנשים.
גבר שוביניסט שולט באשתו.

לשלוט ב..., לשלוט על, לשלוט

שוויון

מצב שבו האנשים שווים, הם אותו דבר. הבסיס של הקיבוץ היה שוויון, כולם קיבלו אותו דבר.

שוויון, שוויון, שוויון

זכה, לזכות ב...

לקבל פרס, לקבל מדליה. אלברט אינשטיין זכה ב-1921 בפרס נובל על עבודתו החשובה בפיסיקה.

זכה, לזכות ב..., זכה

יופי!

עכשיו, תחזרו יחד איתי על המילים החדשות :

דוגמה: כלכלה _____ כלכלה

אתם מוכנים?

מפורסם _____ נשיא _____ בחרו _____ משפיעים _____ אדון _____ משרת _____ טבעי _____
גרוע _____ חוק _____ חופש דיבור _____ להתערב _____ לשלוט _____ שוויון _____ זכה _____

כל הכבוד!

בואו נקשיב לטקסט

כלכלה ופוליטיקה

קטע א'

"אל תשאל מה המדינה יכולה לעשות בשבילך אלא מה אתה יכול לעשות בשביל המדינה."

זהו משפט **מפורסם** מאוד. אמר אותו ה**נשיא** ה-35 של ארצות הברית ג'ון פיצ'רלד קנדי בינואר 1961, כשהוא דיבר בפעם הראשונה כנשיא אל האנשים שב**חרו** אותו. קנדי היה אז בן 44, הנשיא הצעיר ביותר של הדמוקרטיה הגדולה ביותר בעולם. ג'ון קנדי אמר את המשפט הזה, כי הוא רצה שהאנשים, האזרחים בארצות הברית יהיו אקטיביים, פעילים יותר, הוא רצה שהאנשים יבינו, שהם **משפיעים** על המדינה, שהם בונים את המדינה, שהכוח בידיים שלהם. ג'ון קנדי נרצח ב-22 בנובמבר 1963, כשהוא נסע בלימוזינה הפתוחה שלו בעיר דאלאס שבטקסס. המשפט המפורסם שאמר קנדי הפך לתורה של הדמוקרטיה האמריקאית - עד שהגיע הכלכלן, האקונומיסט מלטון פרידמן.

מלטון פרידמן היה הכלכלן האמריקאי המשפיע ביותר במאה העשרים. הפילוסופיה שלו הייתה – **כלכלה** חופשית, שוק חופשי. מלטון פרידמן לא קיבל את הרעיון שקנדי אמר: "אל תשאל מה המדינה יכולה לעשות בשבילך אלא מה אתה יכול לעשות בשבילה", כי הוא חשב, שבמשפט הזה המדינה היא ה'**אדון'** והאזרח הוא האדם הקטן ש**משרת** את האדון, את המדינה. פרידמן אומר שאדם חופשי אף פעם לא שואל מה המדינה יכולה לעשות בשבילו ולא מה הוא יכול לעשות בשביל המדינה. אדם חופשי שואל שאלה אחרת: "מה אני יכול לעשות בשבילי, ומה אנחנו האזרחים יכולים לעשות בשבילנו, כדי לשמור עלינו ועל החופש שלנו במדינה שלנו."

מה חושב על זה דויד לוין, הפסיכולוג שלנו?

הרבה יותר **טבעי** לאדם לחשוב על עצמו, על המשפחה שלו ולא על כל האנשים בעולם. לפעמים כאשר חושבים על כל האנשים בעולם, זה אומר, שלא חושבים על אף אחד, ולכן אני חושב שהפילוסופיה של מלטון פרידמן ליבראלית ונכונה לבני-אדם. וזה הולך ביחד עם המשפט היהודי החכם: "אם אין לי, מי לי." אם אני לא חושב על עצמי, אם אני לא דואג לעצמי, אם אני לא עושה הכול לעצמי – מי יעשה זאת בשבילי?

שאלה למחשבה

ומה דעתכם? האם אתם חושבים כמו ג'ון קנדי או כמו מלטון פרידמן?

מוכנים להמשך הטקסט?

קטע ב'

מלטון פרידמן אמר שהדבר הרע ביותר, **הגרוע** ביותר הוא שהמדינה מחליטה ועושה דברים בשביל אנשים, כי הרבה פעמים זה נגד האינטרס של האדם החופשי. הרבה פעמים למדינה, לממשלה יש יותר מדי כוח. מה שהממשלה כן צריכה לעשות הוא – לשמור על הסדר ועל **החוק** במדינה ולשמור על החופש שלנו: **חופש הדיבור**, חופש הדת וחופש המחשבה.

מלטון פרידמן חשב שאסור למדינה **להתערב** בעניינים כלכליים. הוא אמר, שפתרון ממשלתי לכל בעיה הוא בדרך כלל רע כמו הבעיה עצמה. הוא אמר גם שאם ממשלת ארה"ב **תשלוט** על מדבר סהרה, אחרי חמש שנים לא יהיה במדבר חול.

מלטון פרידמן גם אמר: "יש קשר חזק מאוד בין חופש כלכלי וחופש פוליטי, כי כלכלה ופוליטיקה קשורות זו בזו. אין האחת בלי השנייה, ואין כלכלה חופשית בלי דמוקרטיה, בלי חופש במדינה. מדינה, שחושבת ש**שוויון** יותר חשוב מחופש, בסוף לא יהיו בה לא זה ולא זה, לא שוויון ולא חופש. אבל אם במדינה חופש יותר חשוב משוויון, היא תקבל גם את זה וגם את זה, את החופש ואת השוויון." אם כך אפשר לומר, שמלטון פרידמן היה הראשון, שדיבר על חופש כמו על עניין כלכלי, כמו על קטגוריה כלכלית.

פרידמן **זכה** בפרס נובל ב-1976. אנשים רבים בעולם כולו וגם בישראל אוהבים את הפילוסופיה שלו. אבל בישראל יש אנשים שחושבים שהוא הלך רחוק מדי בתיאוריה הקפיטליסטית שלו, ובפרקטיקה, במעשה צריך לעשות סלט של קפיטליזם וסוציאליזם ביחד.

ומה אתם חושבים?

רגע של הבנה

שמעתם את הטקסט, בואו נבדוק מה הבנתם. תשמעו את השאלות ותגידו את התשובות.

תרגיל

תגידו אם המשפט נכון או לא נכון, כן או לא?

- גיון קנדי חשב, שהאנשים במדינה צריכים להיות אקטיביים בחיים שלהם, כי זה יעשה טוב למדינה.
נכון או לא נכון? _____

✓ נכון. גיון קנדי חשב שהאנשים במדינה צריכים להיות אקטיביים, וזה יעשה טוב למדינה.

- מלטון פרידמן אהב את הרעיון של קנדי שאמר: "אל תשאל מה המדינה יכולה לעשות בשבילך אלא מה אתה יכול לעשות בשביל המדינה."
נכון או לא נכון?

✓ לא נכון. מלטון פרידמן חשב שאדם חופשי צריך לשאול: מה אני יכול לעשות בשבילי.

- מלטון פרידמן חשב, ששוויון במדינה חשוב יותר מחופש.
נכון או לא נכון?

✓ לא נכון. הוא חשב שחופש במדינה חשוב יותר משוויון.

מוכנים לתרגיל נוסף?

תרגיל

מהי האפשרות הנכונה?

"אל תשאל מה המדינה יכולה לעשות בשבילך אלא מה אתה יכול לעשות בשביל המדינה." מה ג'ון קנדי רצה לומר במשפט הזה?

- א. שהמדינה יותר חשובה מהאנשים, וצריך לעשות הכול בשבילה.
- ב. שהאנשים חשובים יותר מהמדינה, ולא צריך לעשות דבר בשביל המדינה.
- ג. שרק אנשים חשובים משפיעים על המדינה.

התשובה היא: _____

✓ ג'ון קנדי רצה לומר, שהמדינה יותר חשובה מהאנשים, וצריך לעשות הכול בשבילה.

הרעיון של מלטון פרידמן הוא:

- א. שהמדינה צריכה לעשות הכול בשביל האזרח.
- ב. שהאזרח צריך לעשות הכול לעצמו ובשבילו.
- ג. שהאזרח צריך לעשות הכול בשביל המדינה.

התשובה היא: _____

✓ שהאזרח צריך לעשות הכול לעצמו ובשבילו.

למה מדברים בטקסט על מדבר סהרה?

- א. כי רוצים להגיד שבמדבר סהרה יש הרבה חול.
- ב. כי רוצים להגיד שארה"ב שולטת על מדבר סהרה.
- ג. כי רוצים להגיד שאסור למדינה להתערב בענייני כלכלה.

התשובה היא: _____

✓ כי רוצים להגיד שאסור למדינה להתערב בענייני כלכלה.

מה אומר המשפט "אם אין אני לי מי לי"?

- א. אני לפני כולם. אני חושב ודואג לעצמי.
- ב. אני חי במדינה, ואני חושב ודואג למדינה שלי.
- ג. אני חי במדינה, והמדינה שלי צריכה לדאוג לי.

התשובה היא: _____

✓ אני לפני כולם. אני חושב ודואג לעצמי.

רגע של מילים

תרגיל

מה כל אחד רוצה? תגידו מהי האפשרות הנכונה –

דוגמה:

הפמיניסטיות רוצות **שוויון או חופש** בין גברים ובין נשים?

התשובה היא: _____

✓ הפמיניסטיות רוצות שוויון.

הפוליטיקאים רוצים **לבחור או להשפיע** על החיים במדינה?

התשובה היא: _____

✓ הפוליטיקאים רוצים להשפיע על החיים במדינה.

העיתונאים רוצים לכתוב על כל דבר, על כל נושא. הם רוצים **שוויון או חופש דיבור**?

התשובה היא: _____

✓ העיתונאים רוצים חופש דיבור.

שחקני קולנוע רוצים להיות **מפורסמים או מכוערים** ועושים הכול בשביל זה?

התשובה היא: _____

✓ שחקני קולנוע רוצים להיות מפורסמים.

ראש הממשלה רוצה **להתערב או לשלוט** על המדינה?

התשובה היא: _____

✓ ראש הממשלה רוצה לשלוט על המדינה.

תלמידי בית הספר רוצים **לפרסם או לבחור** בעצמם את המורים שלהם?

התשובה היא: _____

✓ תלמידי בית הספר רוצים לבחור בעצמם את המורים שלהם.

אנשים ששומרים על הבריאות שלהם אוכלים **אוכל טבעי או אוכל גרוע**?

התשובה היא: _____

✓ אנשים ששומרים על הבריאות שלהם אוכלים אוכל טבעי.

גבר שוביניסט רוצה להיות האדון או המשרת בבית?

התשובה היא: _____

✓ גבר שוביניסט רוצה להיות האדון בבית.

זמן לדקדוק

לא ... אלא ...

תשמעו מספר משפטים -

אני לא קונה בחנויות אלא באינטרנט.

אני לא מדבר אנגלית אלא צרפתית ועברית.

אנחנו לא נוסעים לטייל בצרפת אלא באוסטרליה.

משתמשים ב"לא ... אלא ..." במשפט כדי להדגיש את המילה שבאה אחרי "אלא". אני לא קונה בחנויות

אלא באינטרנט. הכוונה היא שאני קונה רק באינטרנט.

תשמעו עוד משפטים –

מלטון פרידמן חשב שלא השוויון חשוב לאדם אלא החופש. הוא גם חשב שלא המדינה צריכה לחשוב על

האדם אלא האדם צריך לחשוב על עצמו.

גיון קנדי אמר: "אל תשאל מה המדינה יכולה לעשות בשבילך אלא מה אתה יכול לעשות בשביל המדינה."

תרגיל

אמרו: אלא או אבל במקום הנכון. שימו לב להבדל בין אלא לאבל.

דוגמה:

נשיא ארה"ב אמר: "לא באתי לדבר, באתי לעשות."

✓ אני לא באתי לדבר _____ אלא לעשות. הנשיא המשיך ואמר: "אני לא בא לדבר איתכם עכשיו, _____

אבל אשמח לדבר איתכם מחר."

אתם מוכנים?

הבעל המודרני אומר לאשתו: "אני לא בעלך, אני החבר שלך. אני לא בעלך _____ החבר שלך."

✓ "אני לא בעלך אלא החבר שלך."

החתול אומר לכלב: "אתה חזק יותר, אני חכם יותר. אתה חזק יותר _____ אני חכם יותר."

✓ "אתה חזק יותר אבל אני חכם יותר."

הסופר אומר על הספר שלו: "זה לא פנטזיה, זה סיפור אמיתי. זה לא פנטזיה _____ סיפור אמיתי."

✓ הסופר אומר: "זה לא פנטזיה **אלא** סיפור אמיתי."

המשרת אומר לאדון: "עשיתי הכול בשבילך, ואף פעם לא שמעתי מילה טובה. עשיתי הכול בשבילך _____
לא שמעתי מילה טובה."

✓ המשרת אומר לאדון: "עשיתי הכול בשבילך **אבל** לא שמעתי מילה טובה."

דבר נוסף –

מילת היחס **בשביל**

הנשיא קנדי אמר: "אל תשאל מה המדינה יכולה לעשות **בשבילך** אלא מה אתה יכול לעשות **בשבילה**."

תרגיל

תשמעו את השיחה בין עיתונאית ופוליטיקאי צעיר, ותקשיבו למילת היחס **בשביל** כמו: בשבילי, בשבילך, בשבילנו –

- תגיד בבקשה, מה המדינה עושה בשביל האנשים הפשוטים?
- אנשים לא צריכים לצפות או לחכות שאחרים יעשו משהו בשבילם. **אנחנו** צריכים לחשוב בצורה אחרת: **לא המדינה** צריכה לעשות בשבילנו. **אנחנו** צריכים לעשות בשבילה. כמו שאמר ג'ון פיצג'רלד קנדי: "אל תשאל מה המדינה יכולה לעשות בשבילך, תשאל מה **אתה** יכול לעשות בשביל מדינתך".

עכשיו תגידו אתם את מילת היחס **בשביל**, כמו: בשבילי, בשבילך, בשבילנו במקום הנכון –

- ✓ אנשים לא צריכים לצפות או לחכות שאחרים יעשו משהו _____. אנחנו צריכים לחשוב בצורה אחרת: לא המדינה צריכה לעשות _____. אנחנו צריכים לעשות _____.
- כמו שאמר ג'ון פיצג'רלד קנדי: "אל תשאל מה המדינה יכולה לעשות _____, תשאל מה אתה יכול לעשות בשביל מדינתך".

רגע של דיבור

תחזרו אחריי על משפטים מהטקסט:

אם אין אני לי מי לי. _____

המשפט המפורסם שאמר קנדי, הפך לתורה של הדמוקרטיה האמריקאית. _____

הרבה יותר טבעי לאדם לחשוב על עצמו ועל המשפחה שלו ולא על כל האנשים בעולם. _____

המדינה צריכה לשמור על החופש שלנו, על הסדר ועל החוק. _____

אם ממשלת ארה"ב תשלוט על מדבר סהרה, אחרי חמש שנים לא יהיה במדבר חול. _____

יש קשר חזק מאוד בין חופש כלכלי וחופש פוליטי. _____

שאלה למחשבה

מלטון פרידמן האמין שבמדינה החופש יותר חשוב מהשוויון. ומה אתם חושבים?